

приватного партнерства; формування консультаційних органів за певними видами діяльності.

Визначальним чинником зростання ефективності системи управління є підвищення конкурентоспроможності регіону за рахунок розробки і запровадження в діяльність органів влади Харківської області системи моніторингу конкурентоспроможності регіону та його територій; встановлення зв'язку між метою розвитку районів - досягнення високого рівня життя та сталого добробуту населення - та показниками і чинниками конкурентоспроможності.

УДК 330.34:332.14

СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ І КЛАСИФІКАЦІЯ ЧИННИКІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

І. З. Савчин

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
e-mail: savshin.i@gmail.com*

Розвиток регіонів відображається у різних проявах процесів господарювання і зумовлений різними чинниками [1, с.101]. Ідентифікація таких чинників визначається очікуваними результатами дослідження. На основі досліджених наукових джерел та аналізування існуючих типологій чинників розвитку регіонів рекомендуємо усі чинники розвитку регіонів класифікувати на такі групи: 1) історичні; 2) політичні; 3) соціальні; 4) економічні.

До політичних чинників належать: політичний устрій країни і рівень автономії її регіонів, а також тип регіональних органів управління і сфера їхньої компетенції, можливості політичних партій і політичних організацій (способи їхнього використання влади та рівень їхнього сприйняття суспільством).

Група економічних чинників об'єднує сукупність явищ, пов'язаних з функціонуванням регіональної економіки, ринку товарів і послуг, ринку праці та їхні відносини з зовнішнім середовищем. До економічних чинників належать величина регіонального ринку продукції, зовнішньоекономічні зв'язки (експорт та імпорт продукції), зміни на регіональному ринку праці, динаміка регіонального попиту і зміни в його структурі, зміни доходів населення, підприємств і органів місцевого самоврядування регіону, приплив вітчизняних та зарубіжних інвестицій, підвищення рівня підприємництва та інноваційної діяльності. Ці чинники, за умови позитивних змін (наприклад, підвищення рівня управління), стимулюють розвиток економіки регіону, збільшуючи його внесок на національному рівні. Однак, їхні негативні зміни (наприклад, зниження динаміки попиту в регіоні або негативні зміни в його структурі) набувають характер бар'єрів на шляху розвитку регіону.

До соціальних чинників належать зміни в чисельності населення і демографічній структурі, темп і характер урбанізації та агломерації, розвиток і вдосконалення соціальної інфраструктури, зміни в соціальній структурі, рівня і стилю життя, підвищення рівня і якості освіти. Досліджуючи групу соціальних чинників і їхню роль у функціонуванні регіональної економіки варто зазначити, що існує тісний зв'язок між змінами на регіональному рівні, а також змінами, що відбуваються в країні.

Наявність впливу історичних та політичних чинників на розвиток регіонів є безумовним, однак методики оцінювання впливу таких чинників є недосконалими, що суттєво утруднює можливості вимірювання сили такого впливу. Насамперед, виникають труднощі із визначенням показників, на основі яких можна виміряти силу впливу історичних та політичних чинників на розвиток регіонів. Складно кількісно ідентифікувати вплив таких чинників [2, с.158]. Тоді, як для визначення впливу економічних та соціальних чинників на розвиток регіонів, можна використати широкий спектр показників, що значно спрощує аналізування впливу економічних та соціальних чинників на розвиток регіонів (рис. 1).

Явище диференціації рівня економічного розвитку регіонів України, спричинене сукупністю чинників, є загальною та невід'ємною рисою процесів розвитку. Ефективна політика економічного розвитку регіонів зумовлює не тільки більш динамічні процеси розвитку в окремих регіонах і країні загалом, а й впливає на зростання конкурентоспроможності та привабливості окремих регіонів. Її реалізація визначається вище наведеними чинниками. Ці чинники ґрунтуються на реальних економічних процесах і визначають парадигму практичної реалізації політики економічного розвитку регіонів. На основі цього розробляються заходи економічного зростання та розвитку регіонів з врахуванням чинників розвитку. Їхнє врахування під час розроблення політики економічного розвитку регіонів має важливе значення.

Показники діяльності окремого регіону впливають на рівень розвитку національної економіки загалом. Дотримуючись концепції конвергентного економічного розвитку регіонів України, доведено однорідність розвитку регіонів України за ключовими показниками, виявлено регіони, що не задовольняють умовам конвергентного економічного розвитку, виявлено чинники, що зумовили поточну ситуацію та запропоновано заходи щодо досягнення конвергентного економічного розвитку регіонів України у подальших періодах.

Можливості регіонів та країни загалом визначаються наявними ресурсами, зокрема трудовими. Результативність роботи регіону залежить не тільки від кількості та зайнятості населення, але й від інвестування коштів у його розвиток, зокрема, капітальних інвестицій.

Чинники розвитку регіонів		
Групи чинників	Чинники	Показники оцінювання впливу чинників
Історичні	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історично сформована географічна структура. 2. Адміністративний устрій. 3. Модель взаємовідносин «країна-регіон». 4. Історично сформоване інституційне середовище. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Тип адміністративно-територіальної одиниці. 2. Тип і модель географічної дислокації території регіону. 3. Модель і рівень інституціонального забезпечення.
Політичні	<ol style="list-style-type: none"> 1. Політичний устрій країни і рівень автономії її регіонів. 2. Тип регіональних органів управління і сфера їхньої компетенції. 3. Можливості політичних партій і політичних організацій. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рівень самоврядності регіону. 2. Тип влади. 3. Рівень автономії регіону.
Економічні	<ol style="list-style-type: none"> 1. Величина регіонального ринку продукції. 2. Зовнішньоекономічні зв'язки (експорт та імпорт продукції). 3. Регіональний ринок праці. 4. Регіональний попит і зміни в його структурі. 5. Доходи населення, підприємств і органів місцевого самоврядування регіону. 6. Обсяг вітчизняних та зарубіжних інвестицій 7. Рівень підприємництва та інноваційної діяльності. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Реальний сукупний дохід. 2. Прямі іноземні інвестиції. 3. Кількість зайнятого населення у віці 15-70 р. 4. Капітальні інвестиції. 5. Обсяг обороту роздрібною торгівлі. 6. Експорт товарів. 7. Обсяг інноваційної продукції. 8. Валовий регіональний продукт.
Соціальні	<ol style="list-style-type: none"> 1. Чисельність населення і його демографічна структура. 2. Темп і характер урбанізації та агломерації. 3. Розвиток соціальної інфраструктури. 4. Соціальна структура, рівень і стиль життя населення. 5. Рівень і якість освіти. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кількість студентів. 2. Кількість фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи. 3. Динаміка чисельності та структура населення. 4. Рівень розвитку соціальної інфраструктури.

Рис. 1 – Загальна рекомендована класифікація чинників розвитку регіонів та показників оцінювання впливу цих чинників

Як результуючий показник економічного розвитку регіонів України, проаналізовано обсяги та динаміку ВРП на 1 особу (рис. 2).

Результати, наведені на рис. 1, довели, що ВРП на 1 особу за 2006-2016 рр. в Україні зріс по всіх регіонах, крім Донецької та Луганської області. Така динаміка є позитивною і свідчить про економічний розвиток регіонів України у аналізованому періоді. За обсягом ВРП на 1 особу в Україні у 2016 р. є 4 регіони-лідери: Дніпропетровська, Київська, Полтавська області та м. Київ.

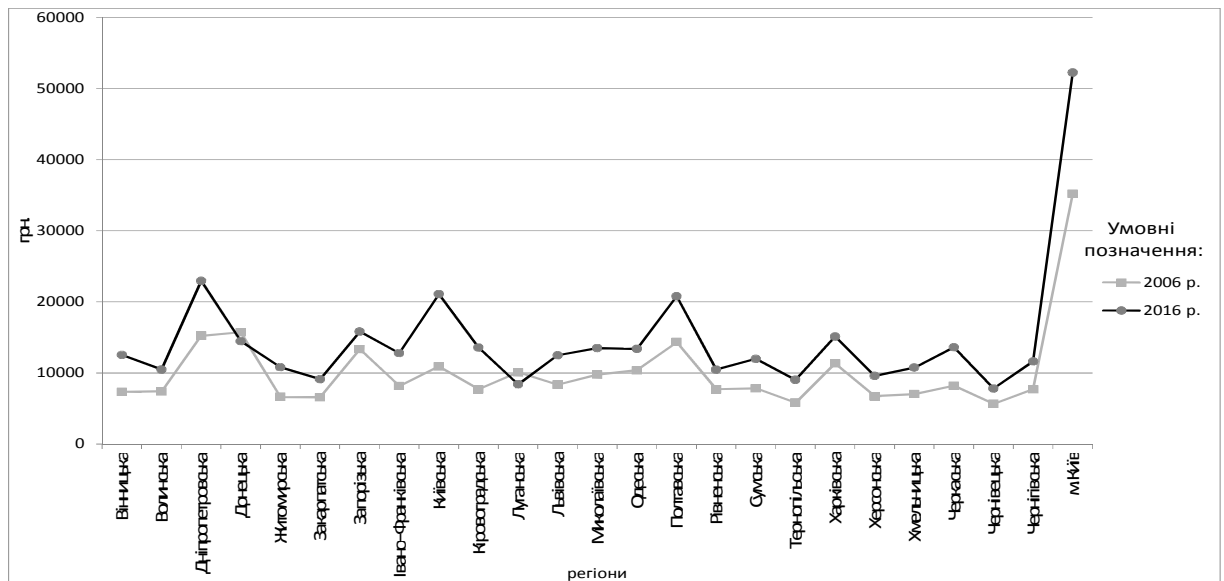

Рис. 2 Обсяг ВРП на 1 особу за 2006 р. та 2016 р. за регіонами України у фактичних цінах 2006 р.

Джерело: сформовано автором за даними <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Явно виражених регіонів-аутсайдерів не виявлено, хоча, нижні значення ВРП на 1 особу притаманні Вінницькій, Волинській, Житомирській, Закарпатській, Тернопільській та Чернівецькій областям.

Список використаних джерел:

1. Савчин І. З. Концепції та теорії регіонального розвитку в контексті взаємовідносин «регіон-країна»/ І. З. Савчин//Український журнал прикладної економіки. – 2016. - №3. – С. 101-108
2. Савчин І. З. Роль чинників розвитку у стимулюванні економічних процесів регіонів/ І. З. Савчин// Моделювання регіональної економіки. – 2016. - №2(28). – С. 154-164